

izpeljati, saj se prvo razumljivo vztrajno izmika dokončni opredelitvi, še posebej pa vsebinski zamejitvi. Pojma sta v praktičnem vidiku gotovo medsebojno prepletena, vendar je ločevanje med njima po mnenju Egana ključno, posebej v času, ko sodobne smernice izobraževanja vse bolj vodijo v socializacijo kot trening spretnosti in veščin predvsem v polju družbenega in ekonomskega dela, torej nujnega in koristnega. Ker cilj socializacije prvenstveno ni posredovanje sposobnosti razumevanja in mišljenja, ki je podlaga državljanstva (to je radikalno antidelo in ne more biti podrejeno produktivnosti!), temveč vključevanje v družbo in usposabljanje za poklic, se celoten šolski sistem, trenutno velja to predvsem za visoko šolstvo, vzpostavlja kot dejavnik podružbljanja in vdružbljanja (indoktriniranja!) v korpus izgotovljene vednosti, ki nima več nobenih pretenzij zunaj polja družbeno koristnega in produktivnega.

Igor Bijuklič

Elena Pečarič, Janez Kolenc, Katarina Langus, Darko Zupanič, Peter Amalietti, *V razmislek: strategije naše prihodnosti*, Ljubljana, Amalietti & Amalietti, 2010, Zbirka Modra knjiga, 214 str.

Edukacijski pomen Strategije naše prihodnosti⁹

Slovenija ima veliko razvojnih strategij. Poznamo veliko področnih strategij – urbanizem, elektrogospodarstvo ... Na državni ravni imamo *Strategijo razvoja Slovenije*, ki jo je sprejela že prejšnja vlada leta 2005 in letošnjo Gasparijevo *Izhodno strategijo*.¹⁰ Pozabljamo pa, da ni dovolj strategije samo formalno sprejemati, ampak jih je treba tudi normativno zavezujoče uresničevati. Najprej pa se moramo celostno soočiti z doseženim stanjem, že zato, ker Slovenija ni več zgodba o uspehu.

V ocenjevanem zborniku so zbrani prispevki državljanov in ne politikov. Ti dokazujejo, da lahko razvojna strategija nastaja tudi od spodaj navzgor (sistem *bottom up*). Prispevkov bi bilo še več, če jih ne bi redakcijsko skrčili na racionalno mero. Avtorji skrbno diagnosticirajo slovensko vsesplošno drsenje navzdol in skušajo razviti načela, koncepte, možne ukrepe in cilje izboljševanja obstoječega. V primerjavi z državnimi strategijami od zgoraj navzdol (po sistemu *top down*) so bolj konkretni, čeprav so tudi bolj razdrobljeni. Državne strategije služijo promociji oz. ugledu države. Razmere opisujejo le na splošno in cilje prikazujejo kot že uresničene. Vse strategije odpirajo vizije

⁹ Gre za razmišljanje ob zborniku, za katerega so prispevke objavili Elena Pečarič, Janez Kolenc, Katarina Langus, Darko Zupanič in Peter Amalietti. Dopolnilna avtorja sta Gašper Zupančič s tekstom *Jaz, Maribor in moje podjetje v Sloveniji leta 2030* in Scep Holzer z *Javnim pismom, odgovornim v politiki, gospodarstvu in znanosti*.

¹⁰ *Slovenska izhodna strategija za l. 2010–2013*. Glej spletne strani: <http://www.planbzaslovenijo.si/upload/izhodna-strategija/izhodna-strategija-svrez.pdf> (delovno gradivo SVREZ).

prihodnosti. Vendar pa državne strategije le na kratko opisujejo dano stanje, ki ga želijo izboljšati. Nekateri avtorji državljanske strategije pa skušajo analizirati tudi preteklost. Razmere na terenu najprej temeljito kritizirajo in šele na osnovi spremembe slabih navad, ki kažejo na nizko (politično, gospodarsko ali vsakdanjo) kulturo, predlagajo izboljšave. Vendar pa bi morali vsem strategijam slediti normativni akti v okviru etične zaveze poslanstva.

Že v prvem eseju *Amalietti* pove, da je manj več. Kot vemo, dosedanja gospodarska rast sloni na uničevanju okolja in trošenju sebe. Z vzgajanjem za ohranjanje čistega okolja se najbolj ukvarjajo eko šole. Ne vemo pa še, kdaj bo postala ekocentrična paradigma splošen trend vseh šol. Za Amaliettija bi pomenilo manj dela, več veselja in manj strupov, več zdravja. Tudi v izobraževanju se od osnovne šole dalje borimo proti preobremenjenosti učencev s krčenjem učnih vsebin. Kot vemo, komisije učne načrte v OŠ že v l. 2010 razbremenjujejo odvečnih vsebin z namenom problemskega metodičnega pouka. Upamo, da bodo s tem usposobljeni učitelji dobili dovolj časa za vzgojo samostojnega, kritičnega mišljenja učencev.

V drugem eseju *Slovenija d.o.o. Amalietti* povzema tudi nekatere odlomke iz svoje knjige *Na zdravje* (2007).¹¹ Meni, da smo kot posamezniki in kot družba slabo organizirani. Kot posamezniki uživamo zastrupljeno hrano, mediji nas dnevno zasipavajo s senzacionalističnimi (dez)informacijami, sami pa se premalo ali enostransko (le športno profesionalno) gibljemo. Vemo, da je preventivna zdravstvena vzgoja pri nas pomanjkljiva, ker jo je manj, kot jo je bilo v socializmu. Institucionalna oskrba je slabša. Posameznik mora vse bolj sam prevzemati zdravstveno pismenost, strategijo, skrb za svoje zdravje nase. Avtor svetuje odpoved potrošništva in več duhovnih vsebin. Ker se človek potrošništvu kot plodu svoje domišljije in *iluzoričnih sanj* (Campbellova diagnoza) zlepa ne bo odpovedal, bi bilo smiselno razmišljati o usmerjanju šole h kritičnemu, zmernemu potrošništvu, ne pa, da šola v okviru marketinštva in konzumerizma nekritično pristaja nanj. Podobno kot *Sleep Holzer* predlaga razvoj ekološkega namesto intenzivnega kmetijstva. V nadaljevanju podaja *Amalietti* 31 operativnih strateških predlogov za razvoj Slovenije (str. 197–199).

Filozofinja in kulturna sociologinja *Elena Pečarič* je v letu 2009 ustanovila novo slovensko stranko enakih možnosti Slovenije (*Sem-si*) in je avtorica *Anti-kapitalističnega manifesta*. Njen prispevek *Politika prihodnosti* izhaja iz te osnove. V bistvu se zavzema za cilj, ki je tudi paradni konj Strategije razvoja Slovenije. To pa je izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh posameznikov in posameznikov, merjene s kazalniki človekovega razvoja, social-

¹¹ Amalietti, P. (2007). *Na zdravje! Kaj labko za svoje zdravje storite sami*, Ljubljana: Amalietti & Amalietti.

nih tveganj in družbene povezanosti. Slovenci se še premalo zavedamo, da bi morali namesto realne politike kapitala razvijati politiko možne socialne in bolj pravične ter enake družbe. To pa zadeva Inglehardtove posmaterialistične vrednote, ki se nam izmikajo.

V odnosu gospodarja in hlapca se po osamosvojitvi Slovenije in njenem vstopu v EU strukturno ni spremenilo nič kaj bistvenega. Najbolj simbolne so spremembe v smislu sedeža odločanja (Bruselj namesto Beograda), imen gospodarjev, zastave, evropske himne in valute (evro). Izbirna predmeta »državljska vzgoja« ter »etika in religije« v devetletki lahko spodbujata aktivno državljanstvo, kar je dolgoročna strateška usmeritev za razvoj demokracije.

Pečaričeva uporablja metodo razkrinkavanja, ker ugotavlja pri poslancih nekaj, česar ti zaradi pomanjkanja distance in avtokritične misli ne priznavajo sebi. Gospodarstvo se izkazuje kot gospostvo in Damoklejev meč nad tistimi, ki se mu zaradi svoje specifičnosti ne morejo prilagoditi. Pri tem ne gre le za (odvečni?) del izobraževalne in raziskovalne sfere, ampak tudi za odpuščene delavce. Tajkuni, managerji, delodajalci pa bogatijo na račun krize. Zato Pečaričeva išče nov zagon za novo, denimo, socialno in ekološko ekonomijo.

Dr. Janez Kolenc v prispevku *Prihodnost politične kulture na Slovenskem* analizira pogoje subjektivizacije, individualizacije in diferenciacije politične kulture, kakor tudi njene sposobnosti regulacije in deregulacije družbenih razmer. Predvsem mu gre za racionalno komunikativno delovanje. Slovenci od nastanka samostojne države nismo samo zgodovinski objekt. Vendar pa lahko le vsi skupaj dosežemo boljše rezultate. Kolenc razume, da Slovenija rabi dlje časa za demokratično konsolidacijo, vendar pa sami delujemo trajnostno, če upoštevamo vse dosedanje primere dobre prakse in se učimo na ponavljajočih napakah. Nekatere slabosti tradicionalne politične kulture, kot so fragmentarnost, kulturni boj, patriarhalni način življenja, ozka lojalnost, uniformna, konservativna in avtoritarna miselnost, se še krepijo.

Zanemarjanje socialnih vidikov razvoja lahko privede do napačnih strateških usmeritev in do nepotrebnih družbenih stroškov, ekonomskih izgub in do socialne ter ekonomske stagnacije. Velja pa tudi obratno: povečanje konkurenčnosti je pogoj za ureditev ali odpravo nekaterih socialnih problemov, socialna dinamika in sprejemljivost sprememb je večja v ekonomsko uspešnem okolju. Dejavniki krepitve modernih demokratično racionalnih lastnosti, ki jih izpostavlja Kolenc, veljajo tudi za razvoj demokratične pedagoške kulture izobraževalnih ustanov.

Katarina Langus (dipl. org. tur. in direktorica arhitekturne družbe) v prispevku *Turizem: strateški razvoj* ugotavlja, da je Slovenija tudi turistična

dežela z lepimi možnostmi turističnega razvoja. Vendar pa se ta razvoj pogosto enostransko razume in vanj tudi enostransko vlaga. Manjka uresničevanja celovite strategije turizma. Običajno ne mislimo na to, da je tudi turizem sestavina trajnostnega razvoja. Napaka je, da od turizma pričakujemo donosen posel brez razvijanja kulture. Pri vzdržnem razvoju (*sustainable development*) pa pogosto mislimo le na ekološko stran, ne pa tudi na socialno in ekonomsko. Takšno stališče bi morale upoštevati eko šole, ki si ga zastavljajo kot edukacijski cilj. Ne vem, ali srednje in visoke turistične šole predstavljajo turizem celostno.

Razvoj turizma ima svoje pasti. Primer je stihijski razvoj turizma v Egiptu. V turizmu je čedalje večja konkurenca tudi zaradi priložnosti, ki jih odpira internet, zato v tej dejavnosti preživijo tisti, ki so sposobni proaktivnega delovanja. Na tem področju bi morali biti vključeni vsi, da bi bili učinki najboljši. Slovenija mora skrbeti za enakomeren razvoj turizma po vsej državi in ne le v nekaterih regijah, kar zadeva našo strategijo. Škodo si delamo sami, ker nimamo pozitivnega odnosa do kulturne dediščine in ker odgovorni dejavniki preveč razdrobljeno odločajo o njej.

Darko Zupančič je kot veteran vojne za Slovenijo razočaran nad razvojem slovenske države po osamosvojitvi. V eseju *Slovenska življenjska pot* razlaga, kako je postala plen nekaterih, ki širijo klientelizem, negativni kariatizem, korupcijo zaradi sprevrženih kratkoročnih interesov. Zavzema se za resnično demokracijo, človekove pravice in urejen status imigrantov. Obenem opozarja, podobno kot drugi, da potrebujemo »vizije in sanje«. Specifično navaja strateške točke (str. 165).

Vse te eseje kaže razumeti kot javno pismo, ki je naslovljeno na ustrezne organe in na vse državljane. To pismo sili k takojšnjemu protiukrepanju. Pogrešam pa kritično refleksijo o sindikatih, ki tudi v »obnovljenem« kapitalizmu zastopajo delovno ljudstvo. Ker so našete državljanske in državne strategije dolgoročnega pomena, bi jih kazalo upoštevati pri Strategiji vseživljenjskega učenja.¹² Družbeno pravna regulativa predpostavlja večperspektivno strateško mišljenje, ki bi ga prav tako morala razvijati šola. Prav zato, ker ga ne razvija, so strategije pretežno deklaracije. Za uresničevanje strategij so odgovorni posamezniki in skupnosti.

Če sklenemo: državljansko strategijo naše prihodnosti je treba razumeti v sklopu drugih strategij, te pa v kontekstu vseživljenjskega globalnega učenja.

Bogomir Novak

¹² Kritiko te Strategije sem podal v članku: Novak, B. (2010). *Presoja Strategije vseživljenjskega učenja*. [Ljubljana: B. Novak.] <https://mail.google.com/mail/?ui=2&view=bsp&ver=1qzgpcgurkovz> (20. 11. 2010).